

ԳԵՐՊ. ՓՐ. ԱՂԱՃԱՆԵԱՆ

ՏԻՏՂՈՍԱԻՈՐ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿՈՄԱՆԱՅ

Յուլիսի 12-ին ցանկալի լուր մը կ'աւետէր Գերպ. Փր. Աղաճանեանի եպիսկոպոս ընտրուելը: Իր Թանկագին ձերբերուն, առաքինազարդ և շնորհալի կենցաղին, եկեղեցական գիտութեանց խոր հմտութեան համար արժանի պսակ մ'էր այն՝ Ս. Աթոռին կողմէ, և այդ պիտի ըլլայ անշուշտ ի պայծառութիւն Հայ-Վաթոյիէ Նուիրապետութեան, քանի որ արդէն ընտրութեան առաջին օրէն իսկ նշանակուած է Նա իբրեւ Առաք. այցելու Զմմառեան Միաբանութեան, որուն առաջիկայ ընտրութեանց առթիւ պիտի Նախագահէ Ժողովին՝ փոխան Գերերջանիկ Հոգեւոր Տէր Արքեպիսկոպոս Կաթողիկոսի:

Նորընտիր Գերպ. ծնած է Ախալցխա, 1895-ին. 1906-ին կը մտնէ Հռոմի Ուրբանեան վարժարանը, ուր տասնամեայ շրջանին՝ շնորհիւ իր ուսումնական բացառիկ կարողութեան կը ստանայ հետզհետէ իմաստասիրական, աստուածաբանական և իրաւագիտական բոլոր ճիւղերուն վարդապետական վկայականները միշտ առաջին մրցանակ չափելով:

1917-ին կը ձեռնադրուի քահանայ և ղեկավարուի կ'անցնի հայրենիք և երկու տարի Ժողովրդավարական պաշտօն կը վարէ ի Թիֆլիս, և ինչպէս երբեմն իր կղերանոցի մեծաւորներուն և աշակերտութեան՝ հոս ալ հայ Ժողովրդեան խորին համակրանքն և սէրը կը վայելէ:

1920-ին Հռոմ կանչուելով որպէս փոխ-տեսուչ Լեւոնեան վարժարանի՝ կը կարգուի միանգամայն համալսարանական ուսուցիչ նախ իմաստասիրական և ապա աստուածաբանական ճիւղին՝ զոր կը շարունակէ մինչեւ ցայսօր դասախօսել իր նախկին կղերանոցին մէջ:

Երբ 1932-ին Գերպ. Սարգիս Վրդ. Տէր Աբրահամեան - նախկին դաստիարակ և հոգեւոր ծնող նոր ընտրեալին - կը կարգուի հայ կղերին ձեռնադրիչ եպիսկոպոս ի Հռոմ, Լեւոնեան վարժարանին տեսչութիւնը կը թողու Գերպ. Փր. Աղաճանեանի:

Եւ ահա, երեք տարի վերջ, դարձեալ նոյն ինքն Գերպ. Տէր Աբրահամեան է որ եպիսկոպոս կը ձեռնադրէ նորընտիրը Յուլիսի 21-ին Հռոմի մէջ, յամբաւ ուրախութիւն իրեն և բոլոր այն բարձրաստիճան եկեղեցականներուն և հայ ու օտար շրջանակին՝ որոնց քով շատ ծանօթ և շատ ալ սիրուած է Գերպ. Աղաճանեան:

Մեր լիասիրտ և անկեղծ շնորհաւորութիւնները և համակրանքը Գերպ. Աղաճանեանի, որ իր բարձր և Թանկագին կարողութիւնները ի սպաս կը դնէ հայ Ժողովրդեան, և Ս. Քահանայապետին յատուկ և ուղղակի յանձնարարութեամբ շարունակելով դեռ վարել Լեւոնեան Հայ կղերանոցին Տեսչութեան փափուկ և կարեւոր պաշտօնը՝ պիտի պատրաստէ առաքելի և ազգանուէր առաքեալներ մեր կարօտեալ Ժողովրդեան:

ԽՍՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՌՈԳԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԵՐԵՆԻ»

ՎԵՐՋԻՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՆՍ ՄԱՍԻՆ

Ա. — Կը նստիս երկու տարի սեղանիդ առջեւ, կը մխրճիս հայ լեզուի ամենէն կնճռոտ ու կարեւոր խնդրոց մէջ, զոր արդէն տարիներով որոճացեր ես. կը քննես հեղինակաւոր գրիչներն անոնց մասին, որ հարցմանցդ գոհացուցիչ պատասխան չեն տար. զի պիմացդ ունիս նոր փաստերու տարբ. մը, որ հակառակ եզրակացութեանց կը տանին զքեզ: Չես բաւականանար դու ինքզ քու սեպհական դատողութեամբ. կը դիմես աշխարհէ աշխարհ. տեսութիւնքդ կ'ենթարկես մասնագիտաց դատաստանին, որոնք նոր գտնելով հանդերձ զանոնք, ի տես փաստերուդ իրաւունք և ապահովութեան փաստերուդ իրաւունք և ապահովութեան թիւն կու տան քեզ: Այդ խնդրոց հետ կը կարդաս ու կը քաղես հին հայերէնի ամէն զորքայէ բառարանը. կ'անցնիս հին գրչազրաց ամբոխի մը մրճոտած իջերու միջին, և մեր լեզուի ուղղագրութեան յօրինուածին կարեւոր գաղտնիքները դուրս կը բերես: Եւ հուսկ ի հրապարակ կը հանես գործդ՝ իբր արդիւնք երկարատեւ ու խղճամիտ պատրաստութեան մը:

Եւ ահա օր մ'աշխատութիւնդ կ'անցնի ձեռքի մը մէջ, որ առաջին անգամ հօդ կը հանդիպի քու շօշափած խնդրոց, հօդ կը տեղեկանայ անոնց, և ատոր մէջ ալ փակուած կը մնայ. և յօնքերը պուտած՝ «քու փաստերդ իսկ կը զինէ» քու դէմ, յայտարարելով՝ թէ «այդ փաստերը միայն պիտի գործածէ այս տեղ», — բնականապէս, երբ այդչափ միայն տուած ես իրեն. զի չունեցածք չի գործածուիր. — և «տեսութեանդ (և զրբիդ ալ) ամբողջ կառուսութեանդ անկումը կամ կանգնումը» կը ցուածքին անկումը կամ կանգնումը» կը դնէ «հակառակական» հարցման մ'ու պատասխանի մը մէջ:

Սպառնալեաց վախէն աւելի մեծ կը լինի հիացումդ այդ անզուգական քաջութեան վրայ, որ զուտ հայկական է, և եւրոպական բանասէր աշխարհի մէջ դեռ անյայտ: Եւ մինչ համակերպութեամբ մը սպասես

դատաւանիդ լսելու, կը տեսնես յանկարծ ախոյեանիդ ծանուցումը՝ թէ հայ տառերու դասակարգաց կազմախօսական նկարագիրը, զոր կատարեր ես՝ արեւմտեան մասնագիտաց հետեւած և իրականութեան ու քու իսկ զգալութեան համապատասխանող միակ դրութեամբ, «սխալ և անորոշ է» և անունդ հոլովուեր է Հացունիի, և զիրքի, զիծի և այլն: Կը սթափիս հիացմանէդ, տեսնելով որ յասպարէզ կոչուած ես վիճելու հնչարանական փափուկ խնդրոց մասին՝ հայերէնի համար կորսուած արեւմտահայ անհամար ականջներէն միոյն հետ: Եւ երբ կը լսես իւրմէ՝ «կը հնչենք, պէտք է հնչենք», յուսահատութիւնը կը պատէ զքեզ:

Այս խորհրդածութիւնքս ինձ թելադրողն եղաւ Տիրան վրդ. Ն. Սիւնի մէջ (1935, 220) իւր յօդուածով՝ «Հայերէն նշանագրերու ձայնական արժէքի մասին», ընդդէմ վերոյիշեալ աշխատութեանս: Նըպատակ չունիմ հօս համոզելու զինքը տեսութեանցս ուղղութեան մասին, եթէ ամսութեանցս ուղղութեան մասին, եթէ ամսութեանցս անբաւական եղաւ առ այդ, ներկայ պատասխանս բոլորովին անօգուտ է: Այլ պիտի խօսիմ միայն ընթերցողաց, որպէս զի ցուցնեմ՝ թէ ունինք զարգացածներ, որ յաճախ հրապարակ կ'իջնեն թմրկով ու փողով՝ բան մը չըսելու համար:

Յիշեալ աշխատութեանս մէջ կարեւորագոյն ձեռնարկներէս մին եղաւ հաստառութիւն՝ թէ մեր նշանագրաց պ, կ, տ, ծ, ձ, ներկայ պատասխանս բոլորովին անօգուտ է: Այլ պիտի խօսիմ միայն ընթերցողաց, որպէս զի ցուցնեմ՝ թէ ունինք զարգացածներ, որ յաճախ հրապարակ կ'իջնեն թմրկով ու փողով՝ բան մը չըսելու համար: